

Dr. med. Johan Stabel.
1698—1738.

Meddelt af **K. Carøe.**

Johan Stabel var af norsk præsteslægt; hans farfar var Bredo Claussön, præst i Bodö, gift med Titiche Lindschow, der senere ægtede kirurg i Bodö Jokum Moltzow, og hans fader Niels Stabel (c. 1676—7. Maj 1726) var først præst i Sund og senere i Evenvik (nu Gulen). I sin ungdom havde faderen været bibliotekar og senere kabinetspræst hos gehejmeråd Mathias Moth i Köbenhavn, i hvis hus han gjorde bekendtskab med sin senere hustru Cathrine Berend, der var kammerpige hos Moth og døde som enke, begravet 17. Juli 1748 i Evenvik.

Stabel døde i så ung alder, at han er ret ubekendt i den danske lægestand; men alt tyder på, at han har været en dygtig og fremadstræbende læge; hans uddannelse er ganske ejendommelig, thi det var sikkert i den tid enestående, at en latinskoledreng, der stræbte mod at blive student, samtidigt uddannede sig som kirurg og tilige som farmaceut; og da han var blevet student, gik han også sine egne veje, søgte ikke som de fleste til ansete universiteter i udlandet, men til enkelte dygtige læger i fremmede byer, hvor der ikke fandtes universiteter, og først til sidst og kun i kort tid til Leiden; og det hører også til de store sjældenheder, at en som medikus uddannet mand tager tjeneste som regimentskirurg og først efter adskillige års forløb lader sig eksaminere ved fakultetet både i medicin og farmaci, disputerer for den medicinske doktorgrad og derefter nedsætter sig som læge og samtidigt bliver apoteker, hvad der egentlig stred mod forordningen af 1672, men ganske vist ikke overholdtes. Få har som Stabel været uddannet i og også udnyttet alle de tre videnskaber, der dengang, skønt skarpt adskilte, stod hverandre så nær, navnlig medicin og farmaci.

Den her meddelte levnedsskildring er »Personalialia« fra ligtaalen ved hans begravelse 7. Juli 1738 i Viborg domkirke; efter slutningen at dømme må den sikkert være holdt af den bekendte præst Christen Tychonius.

Disse »Personalialia« findes i Ny kgl. Saml. Fol. 1713.

Den Sl. Doctors Fader var dend forudm velærværdige, høj-lærde og velbekiendte Mand Sl. Mag. Niels Stabel, velmeriterede Proust i Yttre Præstegield og Sogne Præst for Evenvigs og annecterede Menigheder i Nordhordlehns Fogderi ved Bergen i Riget

Norge, som i Herren forlængst er hensovet; men endnu overlever samme sin Mand og denne hendes Sl. Søn i den sørgelige Enkestand hans bedrøvede Moder, dend hæderborne og dydzirede Matrone Mad. Cathrine Johansdatter Berends, som fødte ham til Verden og gaf ham ved den hellige Daab hendes Faders Navn d. 12. Decbr. Ao. 1698, siden hvilken Tid hand ej alleene blev meget christelig og i Guds sande Frygt opdragen, men endog af sin ærværdige lærde Fader og andre tiltagne, dygtige og hæderlige Lærere i Barndommen anvist og undervist indtil hans Alders 12te Aar, da hand foruden andre boglige Kunsters, lærde Sprog og gode Videnskabers Opbyggelse under Rectore Scholæ Bergensis höjlærde, nu Sl. Mag. Eric à Möinichen hans Anförelse og Anvisning blev til Bergen-Stad hensendt, hvor hand, hvis lærvillige og af Gud forlehnte gode og skönnne Ingenium snart fattede aldt godt, som ham tilbragtis, kaldte det for en föje Ting for sig at lære de Sprogs og Videnskaber, som i Latinskolen læstis og lærtes, men hand endog efter Guds og sin höjlærde Faders Raad og Villie tillige med en Discipels Forretning begaf sig under dend kunsterfahrne Mester, Hr. Christian Løhuusen¹⁾, velberönte Guarnisons-Læge og bestallte Chirurhus i Bergen, som deelte med ham sine skönnne Videnskaber, og tillige under den höjrfahrne, veledle og höjfornehmme nu Sahl. Ulric Dünner²⁾, da fornemme Stads-Apotheker ved det vitberönte Apothek i bemeldte Bergen, en meget god, i alle Pharmaceuticis til Grunde erfaren og bevandret Mand, ved hvilke gode og i deris Virk höjkyndige Mænds Information voris Sahlige ej mindre i sin Ungdoms förste Aar fornöjede og glædede sig selv og dend fast medfödde og indammede Lyst og Inclination til Lægekunstens herlige og dejlige Videnskab, end hand i Skolen glædede baade sin höjoplyeste Sl. Fader og sine foresatte Lærere som med Flittighed og retskaffen Lærdoms Exempel; og endskiöndt hand vel, om hand hafde været en Anden, hafde udj saa mange og adskillige Forsætter behövet nogen længere Tid, saa er hand dog i sin Alders 18 Aar som en meget habil og dygtig Candidatus dimitteret af velbaarne Sahl. Rectore, Mag. Möinichen og ved det Kongl. Universitæt Ao. 1716 som samme antagen i de hæderlige Studenteris Tal og som Een af de værdigste af dem promoveret Ao ...³⁾ af Hr. Caspar Bartholin til Baccalaureus i Philosophien efter befunden Dygtighed i lærde Videnskabers Examine og Pröve; men imidlertid

¹⁾ Vistnok födt i Oldenburg. Stadskirurg og regimentsfeltskær i Bergen til sin död 3 Jan. 1755.

²⁾ Ludvig Ulrik Dynner, f. i Nellingen i Württemberg, ejer af Svaneapoteket i Bergen fra 1725 til sin död 1742.

³⁾ Tallene er ulæselige på grund af et hul i papiret. Stabel må vist være blevet privat eksamineret, thi han findes ikke anført mellem baccalaurei i universitetsmatriklen.

udseet iblandt de beste, lærdiste og til Medicinen beskichede Studioser og af den højberømte og i mange Aar velfortientde og høj-erfahne Hr. Doctor Johan Buchwaldt, H. Kongl. Majts. Etats-og Justits Raad samt Professore Medico ved det Kongl. Universitet, som af dend største Skiönnere paa de tilvoxende og udj got Haab blomstrende unge Læger, er da vor Sahlige som hans egen Sön antaget ja, end til Huus, Bord, Bibliothek, Deelagtighed i ald Praxi og Videnskab medtaget i 3 Aars Tid, da hand imidlertid absolverte aldt sit til og ved Academiet i Öje og Sind haftte Ynske og Öje med, og det med ald Berömmelse; og som hand, voris Sahl. Hr. Doctor, eragtede det baade tienligt og fornödent at kiende andre Landis Lufft og Svagheder, saa og andre Landis Lærdes Op-lysning, Lærdoms og Lægedoms Methoder, saa har hand da begivet sig paa sin Rejse uden Riget.

Og som den stoere og overald Europa beröimte Mand, den vitberöimte Doctor Friderich Falk ærede saa meget vor Tid som vor Naboestad Hamborg, saa begaf vor Salige sig först derhen Ao. 1721 og fandt sig af samme lærde Mand saa vel antagen og af hans Lærdom saa plat indtagen, at hand ej kunde komme fra hans Lærdom, meest i dend ædele Chymie og fra Medicinens idele Praxi næsten i 2 samfulde Aar, da hand vel til de velbelæste og vitberöimte Doctores i dend store Stad Bremen blev recommenderet, men udvalde dog sit Blivested i Staden Osnabrügge i Westphalen, bevæget af dend store Lærdoms Kyndighed og Erfarenhed, der fandtes hos dend fast over aldt, ja, alle i sin Tid bekiendte og beröimte Doctor Adolph Friderich Krohne, Hans Höifyrstl. Durchläuchtigkeit, Hertug Ernst Augusti Hoff Rath, Liv Medicus og Lands Practicus, hos hvilken store Læge hand övede og prøvede sin Lærdom og Lægdøm i underlige Tilfælde og i den Praxi, hvor han anvente sin Tid og Flid, og blef saa opholdt og beholdt af ham i fem samfulde Aar, ja, i saadan kostbar Tid af sine Aar, at hand ickun hafde af sin forundte og til Reysen destinerte Tid eet eeniste Aar tilovers, som hand da anvendte paa at legge den sidste Haand paa sine Studeringer ved det højberöimte Academie til Leyden i Holland, hvor hand da fandt paa nye aldt, hvad han sögte og ynskede; thi dend over heele lærde Verden for sin dybe Indsigt i Chymien beröimte Doctor Boerhave, dend for sin Anatomie med Menniskens Legomes Dele og alle Parter bekiendte Doctor Albinus, dend ved sine utænkelig og uendelig mange Experimenter i og af naturlige Ting höjst priselige Doctor Newton flyede hans Begiærlighed og efter Lærdøm i Lægdøm og Lægdøm efter Lærdøm saa törstende Siæl saa meget at bestille, at hand ej imellem Praxin medicam., Anatomien, Botanicam og Experimenter kunde saaledes inddehle enten deris Collegia eller sine Timer, at han jo higede og kigede efter

Meere, da hand dog havde fattet saa meget, at hand, da hand kom ind igien til Kiöbenhafn til sin gamle Patron og redelige Lærer Doctor Buchwaldt först i Aaret 1729, ej alleene betroidis af ham alle hans Recepter, Patienter, Mediciner og Kundskaber, men blev endog forestillet (muligt som dend beste, hand hafde og vidste, af alle de, hand hafde og vidste) som een til sin trengende og syge Næstis, og end til H. K. Majts. Cavalleries Tieneste og Lægedoms Opvartning vittig og flittig Læge, hvortil Lejligheden strax præsenterede sig paa Guds Anvisning, i det at den ædle og kunsterfahrne Mand Monsr. Cremon¹⁾ fandt icke nödigt og mueligt for sig at opvarte længere paa sin Alderdom sin hidindtil bekiendte Tieneste som Regimentsfeldtscher ved det Kongl. Regiment Cavallerie og geworbene Courassiers, som havde været anført og commanderet af højædle Hr. General-Major, siden Hr. General-Lieutenant Lütlichau, men samme resignerte, i hans Sted vor Sahlige blev til samme Tieneste paa Hs. Kongl. Majts. allernaadigste Behag kaldet og antaget²⁾, i Randers Bye (hvor Regimentets Stab og Chef var til Indqvartering, og hvor samme og siden under højædle Hr. Obrister, siden General Major Kaases Commando sig befandt,) sit Qværteer anvist, hvor hand, voris Sahlige baade af H. Kongl. Majts. Officerere, høje og lave og af Gemeene saa og af alle af Borgere og Geistlige indlagde sig en almindelig Approbation, ej alleene for hans merkelige Forstand og Erfarenhed, men endog for hans meget store Artighed og Höflighed. Og saasom Sl. Doctoren ej alleene i Qværteeret i Randers, men endog paa Marchen og i Campagnen uden Riget havde vist baade sin ufortrødne Opvartning og sin usædvahnlike Kundskab i Læge Konsten, saa blev hand og af sit Regimente meget elsket og ynket til Lykke med den Lycke, Gud beskar ham, i det at dend höivelbaarne Fru Geheime Raadende Harboe til Stövringgaard gaf hannem paa Begiæring til Egte sin fra Barne Aar af tiltagne Huus Jomfrue, nu efterladte höibedrövede Enkefrue Margaretha Kirstine Jelling³⁾, hvis Bryllupshöjtid blev celebreret paa Stövringgaard d. 22 Sept. 1734 og blev med alle selvynskede Velsignelser (Börn undtagne) og særdehlis med en gudfrygtig og ynkelig Kierlighed benaadet; men det dybe Hierte-saar og det fage Skaar, Gud ved Döden har behaget at giöre til

¹⁾ Johan Cremon, f. Dec. 1664, d. 17 Dec. 1754 i Horsens. Regimentsfeldtskær; meget anset; var en af de kirurger, der i 1730 kaldtes til Frederik IV dödsleje i Odense.

²⁾ Stabel blev ansat som regimentsfeldtskær 12 April 1728, hans eftermand 6 Aug. 1734; Stabel må altså være kommet hjem et år tidligere end i ligtaalen anført.

³⁾ Hun var datter af tolder Jörgen Jelling og födt 24 Okt. 1706 i Ringköbing; blev 16 Marts 1740 gift med Stabets efterfølger som apoteker Caspar Ludolf Cappel; hun blev begravet 16 Febr. 1770 i Viborg.

Slutning og Skilsmisse, vil vi tröstelig haabe og inderlig bede, at samme ald Naadis Gud og ald Barmhiertigheds Fader vil for sin Söns Skyld ved sin Aands Krafft og Tröst rigelig husvale, tröste og vederqvæge.

I 6 paa 7de Aar holdt vor Sahlige Doctor ud i H. Majestæts og Regimentets Tieneste inden og uden Riget, og som hand ynskte gierne nogen Hvile efter den derved haaffe Möje, saa hafde hand vel indlagt sig den Goedvillighed hos Randers Byes Geistlige og Verdslige og hos alle der i Egnen boende, at de ved en aarlig anstændig Pensions stadige Sammenskud vilde formaacet ham til at blive, om ej i Kongens og Regimentets, saa dog i sin Professions og Konstis Tieneste og derved tiene Gud og sin Næste. Men som hans gamle Herre og Velynder, Doctor Buchwald, endnu holdt ham i fridsk Minde og inviterte ham til dend Ære af det Kongl. Academie at creeres der til Doctor udj Medicinen, hvilket han inden og uden Fædrenelandet hafde fortient, saa at Æren maatte fölg efter, hvor Fortienisten var gaaen foran, saa resolverte da voris Sahlige Doctor til samme Grad behörig at antage, men solenniter, föfjende sig da atter til Kiöbenhafn, blev examineret behörig af Hr. Doctor Frankenaw og D. Buchwald, skrev sin Dissertation, som hand lod trycke, *De spuriis parturientium doloribus*, forsvarte samme publice paa det store Auditorio, og blev saa i dend hellige Trefoldigheds Navn offentlig og solenniter Doctor i den edele Læge Konst efter ældgammel Skick indviet og efter udgangne Academiets Programma creerte af meer: velbemeldte Hr. Etats Raad, Doct. Buchwald d. 11 Augusti 1735.

Og derefter var det saa langt fra, at hand (veledle og velerfahrne, höjlærde Hr. Doctor Stabel) tænkte noget videre paa sig i Randers at opholde, at hand efter een med voris Stads forrige velbestallte Kongl. Apotheker, veledle og höjfornehmme Seigr. Conradt Bödtker¹⁾ oprettede Forening, efter allernaadigst Supplicq om sammis allernaadigste Confirmation erholdte H. Kongl. Majts. allernaadigste Bref og Bestalling af Dato 13 Jan. 1736 at være Kgl. Apotheker her udj Wiborg, fra hvilken Tid af hand har redelig og til alles Berömmelse opvartet mangfoldige Patienter af alle Stænder uden Henseende paa egen Profit og Fordeel, haafft Gud, Guds Ære, Guds Villie og Hielp stedse for Øjne og især givet voris Domkirke (hvis Kirkeværgе hand blev af Øvrigheden disponeret og fandtis beredvillig til at være, som han og til sin död var) ja, givet alle i ald sin Omgænge blandt os et godt Gudfrygtigheds, Ærligheds og Kierligheds Exempel. Hvor goed en Christen hand

¹⁾ Conrad Bödker fik 18 Juni 1723 privilegium som apoteker i Viborg; han solgte apoteket 21 Nov. 1735 til Stabel til overtagelse 1 Jan. 1736.

var for Prædikestolen, hvor got et Guds Barn hand var i Skriftestoelen, maa rosis for Gud af hans Præster, der fage kom til at savne og miste ham, hvilken sidste Act af hans Lif kommer os vel nu til at betenke, men det kand dog for Graad neppe enten ihukømmes eller beskrives af os.

St. Hans Fest sidstleden efter Højmesse, som hand med Andagt havde biwohnet, fandt hand en Stramhed i Halsen, Kuld i Lemmerne og anden Guusen. Hand, det Guds Barn, betiendte sig strax af Aareladen og anden Medicin, beskikkede sit Huus¹⁾ og fandt sin Svaghed at yttre sig til en stoer Hitzighed og Feber; men aldt som samme tiltog og Kræfterne aftog, tiltoeg og hands Andagt til Gud og aftoeg hands Tanke til Verden og lengere Lif i Verden; hand, som en gild Læge, brugte vel self andre Raad, som i slige Tilfælde baade eragtedis tienlige og hos andre med ham vare fundne frugtbringende; hand kaldede vel og til sig den velerfahne og højfornemme Apothicaire Seigr. Mülmann²⁾, hvis Recept hand baade approberte og betiendte sig af; men forud hafde hand dog med Maria udvalt den beste Dehl, forligt sig med sin Gud og under Hiertens Bön gjort sig lös af sine Synder ved Troen og styrket sig imod Döden ved hans Synds Forsohnere og i Döden self hans Frelseres Jesum, og hafde hand da aldt Löverdag sildig om Afttenen ladet kalde den Guds Mand og Tienere, min kiere Broder og Medtienere, Hr. Henrik Steuner, som efter hans Omvendelse og Bekiendelse baade tilsagde ham Syndernes Forladelse og bragte ham hans Frelseres Jesu dyrebariste Legoms og Blods Sacramente til fuld Forsikring paa, at levede hand, saa levede hand Herren, döde hand, saa döde hand Herren, og enten hand levede, eller hand döde, saa hörte hand Herren til, hvilken sin Herre og sin Gud hand overantvordede sin Siæl til som til en trofast Skabere; hvilken Overantvordelse skeede Söndag dereffter d. 29 Junij Klocken 2½ om Efftermiddagen, just dend Tid, da Guds Kirke og Guds Börn i Afttensangen glædede dem med den Sörge Psalme: Hiertelig mig nu lengis efter en salig Ende, da voris Salige fandt og en salig Ende ved en salig Död, som sluttede det redelige og for Verden ustraffelige Lif, som hand i Verden hafde fört i 39 Aar og 7 Maaneder, af hvilke han som Promotus Doctor hafde fremdraget saa nær 3 Aar og som bestallet Læge her i Staden 2 Aar. Siælen har Gud, vor Fader, vel aldt i sin Haand, men Legemet har vi i Dag leveret

¹⁾ Stabel og hustu gjorde testamente 25 Juni 1738, hvorefter den længstlevende skulde hensesidde i uskiftet bo.

²⁾ Henrik Mühlmann, vistnok födt i Æbeltoft, död 3 Juli 1749 i Holstebro. Bartskaar i Æbeltoft i 1698, i Skive 1705, regimentsfeltskær 1713—1722; praktiserede i Holstebro og fik apotekerbevilling der 1725 med forpligtelse til at holde provisor; synes en tid at have været i Viborg; död 3 Juli 1741 i Holstebro.

vor Moder Jordan at gemmis til dend yderste Dag, da Gud vil samle Siæl og Legeme ved en glad Opstandelse til en ævig Ærefuldgiörelse.

Gud tröste kun de sörgende og give os alle sin Aand og Naade til at betenke baade hans Lif og Död til voris Opbyggelse til et helligt Lif og til en salig Död. Amen.
